

Briselē, 25.11.2013.
COM(2013) 837 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

**ES pilsoņu un viņu ģimenes locekļu brīva pārvietošanās: piecas darbības, lai panāktu
uzlabojumu**

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

ES pilsoņu un viņu ģimenes locekļu brīva pārvietošanās: piecas darbības, lai panāktu uzlabojumu

1. Brīva pārvietošanās ES

1.1. Viena no ES pilsoņu pamattiesībām

ES pilsoņu tiesības brīvi pārvietoties un dzīvot jebkurā ES valstī kopā ar viņu ģimenes locekļiem ir viena no četrām pamatbrīvībām, kas paredzētas ES tiesību aktos, un ES integrācijas stūrakmens.

ES darba ņēmēji ir izmantojuši šo brīvību kopš pagājušā gadsimta sešdesmitajiem gadiem¹. Pirms divdesmit gadiem – līdz ar Māstrihtas līguma stāšanos spēkā – tika atzītas visu ES pilsoņu tiesības brīvi pārvietoties neatkarīgi no tā, vai viņi ir vai nav ekonomiski aktīvi. Kopš tā laika tiesības brīvi pārvietoties ne tikai darba, bet arī citos nolūkos, piemēram, lai pensionētos, studētu vai pievienotos ģimenei, ir kļuvušas par ES pilsonības būtisku elementu².

2004. gadā tiesību akti un judikatūra, kurā izklāstīti nosacījumi un ierobežojumi attiecībā uz uzturēšanās tiesībām, tika kodificēti. Komisija 2009. gadā sniedza dalībvalstīm norādījumus par noteikumu pareizu piemērošanu un kopš tā laika ir īstenojusi stingru izpildes politiku, kuras rezultātā tika atrisināti gandrīz 90 % problēmu saistībā ar transponēšanu. Tagad svarīgākais ir pievērst uzmanību piemērošanai praksē.

Visiem ES pilsoņiem ir tiesības uz brīvu pārvietošanos. Tiesību uz brīvu pārvietošanos piešķiršana kādas attiecīgas dalībvalsts pilsoņiem tieši izriet no tās pievienošanās ES. Šādi lēmumi tiek pieņemti, dalībvalstīm vienprātīgi vienojoties.

Vienotajā tirgū darba ņēmēju brīvai pārvietošanās ir pozitīva ietekme uz ekonomiku un darba tirgu. Četras pamatbrīvības, kuras ir savstarpēji cieši saistītas, rada apstākļus, lai nodrošinātu resursu efektīvāku sadalījumu ES. ES pilsoņu brīva pārvietošanās veicina ekonomikas izaugsmi, ļaujot cilvēkiem ceļot, studēt un strādāt pāri robežām un ļaujot darba devējiem pieņemt darbiniekus, izvēloties no plašāka labāko speciālistu loka. Ņemot vērā ievērojamo nelīdzsvarotību Eiropas darba tirgos un darbaspējīgajā vecumā esošo iedzīvotāju skaita samazināšanos tajos, darbaspēka mobilitāte risina prasmju un darba piedāvājuma un pieprasījuma neatbilstības problēmas.

ES – 15 dalībvalstīs tiek lēsts, ka IKP ilgtermiņā palielināsies gandrīz par 1 % pēcpievienošanās mobilitātes (2004. – 2009. gads) rezultātā³.

Brīva pārvietošanās ES pilsoņiem ir tiesības, kas visciešāk saistītas ar ES pilsonību⁴. Pavisam 56 % Eiropas pilsoņu uzskata to par ES lielāko sasniegumu⁵. Turklāt 67 % Eiropas pilsoņu domā, ka brīva pārvietošanās sniedz ekonomisku labumu viņu valsts ekonomikai⁶.

¹ Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 45. un 48. pants.

² LESD 21. pants.

³ Nodarbinātība un sociālā attīstība Eiropā 2011. gadā, darbaspēka mobilitāte ES un paplašināšanās ietekme, 274. lpp.

⁴ Eiropabarometra (EB) zibaptauja 365, 2013. gada februāris, http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_365_en.pdf.

⁵ Standarta EB 79, 2013. gada maijs, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb79/eb79_en.htm.

Tajā pašā laikā brīva pārvietošanās, sniedzot labumu Eiropas iedzīvotājiem un ES ekonomikai kopumā, var radīt problēmas vietējām kopienām, kuras saskaras ar jaunu imigrantu pieplūdumu. Ekonomikas krīze dažās dalībvalstīs ir saasinājusi debates par brīvas pārvietošanās ietekmi uz valstu sociālajām sistēmām un vietējiem pakalpojumiem.

Tajā pašā laikā visas dalībvalstis ir vairākkārt uzsvērušas savu atbalstu brīvai pārvietošanās un apliecinājušas, ka tā sniedz savstarpēju labumu. Tas tika atkārtoti apstiprināts, piemēram, pēdējās diskusijās Tieslietu un iekšlietu padomes sanāksmē 2013. gada 8. oktobrī.

Šā paziņojuma mērķis ir izskaidrot ES pilsoņu tiesības un pienākumus, kā arī nosacījumus un ierobežojumus saskaņā ar ES tiesību aktiem, un risināt problēmas, uz kurām norādījušas dažas dalībvalstis. Tajā noteiktas piecas darbības, lai palīdzētu dalībvalstīm un to vietējām iestādēm piemērot ES tiesību aktus un rīkus, pilnībā izmantojot to potenciālu. Tas paredz pilnībā izmantot ES struktūrfondus un ieguldījumu fondus.

1.2. Kas ir ES mobilie pilsoņi?

2012. gada beigās citā dalībvalstī dzīvoja 14,1 miljons ES pilsoņu (2,8 % no kopējā iedzīvotāju skaita). Tas ir mazāks rādītājs nekā trešo valstu valstspiederīgo skaits (4,0 %). Sākot ar apmēram 1,6 % no kopējā iedzīvotāju skaita 2004. gada beigās, četru gadu laikā mobilo ES pilsoņu skaits palielinājās līdz 2,4 % (2008. gada beigās) un pēc tam turpināja palielināties nedaudz lēnāk (līdz 2,8 % 2012. gada beigās⁷), kam par iemeslu bija gan ekonomikas recesija, gan mobilitātes potenciāla no Centrāleiropas un Austrumeiropas dalībvalstīm pakāpeniska samazināšanās⁸.

ES pilsoņu galvenā motivācija, lai izmantotu brīvas pārvietošanās tiesības, ir saistīta ar darbu⁹, kam kā nākamais iemesls seko ģimenes apstākļi¹⁰. No visiem ES pilsoņiem, kuri 2012. gadā uzturējās citā ES dalībvalstī ("mobilie ES pilsoņi"), vairāk nekā trīs ceturtdaļas (78 %) bija darbaspējīgā vecumā (15 – 64), salīdzinot ar apmēram 66 % [attiecīgās dalībvalsts] valstspiederīgo vidū. Mobilo ES pilsoņu vidējais nodarbinātības rādītājs (67,7 %) bija augstāks nekā attiecīgās dalībvalsts valstspiederīgo rādītājs (64,6 %).

Mobilie ES pilsoņi, kas nebija nodarbināti¹¹, veidoja tikai nelielu daļu no visiem mobilajiem ES pilsoņiem¹², turklāt 64 % no viņiem iepriekš bija nodarbināti savā pašreizējā dzīvesvietas valstī¹³. 79 % dzīvo mājāsaimniecībā, kurā vismaz viens loceklis ir nodarbināts¹⁴. Ekonomiski neaktīvo mobilo ES pilsoņu kopējais rādītājs no 2005. gada līdz 2012. gadam samazinājās¹⁵.

1.3. Mobilo ES pilsoņu ietekme uz uzņēmēju dalībvalstu labklājības sistēmu

⁶ EB zibaptauja 365, kā minēts iepriekš.

⁷ Eiropas Komisijas Nodarbinātības ĢD aprēķini, kuru pamatā ir *Eurostat* migrācijas statistika un ES darbaspēka apsekojums (*LFS*).

⁸ Eiropas Komisija, Ceturkšņa pārskats par nodarbinātību un sociālo situāciju ES, 2013. gada jūnijs, 42. – 43. lpp., pamatojoties uz *Eurostat* datiem, *EU-LFS*.

⁹ *ICF GHK Milieu: A fact finding analysis on the impact on the Member States' social security systems of the entitlements of non-active intra-EU migrants to special non-contributory cash benefits and healthcare granted on the basis of residence*, 4. nodaļa un 61. lpp., <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=10972&langId=en>.

¹⁰ *Eurostat, EU-LFS*, 2008. gada modulis par migrantu stāvokli darba tirgū, tiešsaistes tabula: lfso_08cobr.

¹¹ Tie parasti ir studenti, pensionāri, darba meklētāji un ekonomiski neaktīvie ģimenes locekļi.

¹² *ICF GHK Milieu report*, kā minēts iepriekš, 3. nodaļa, 16. lpp., pamatojoties uz *Eurostat, EU-LFS*.

¹³ *ICF GHK Milieu report*, kā minēts iepriekš, 3. nodaļa, 25. lpp., pamatojoties uz *Eurostat, EU-LFS*.

¹⁴ *ICF GHK Milieu report*, kā minēts iepriekš, 24. lpp., pamatojoties uz *Eurostat, EU-LFS*.

¹⁵ *Eurostat, EU-LFS*. Ekonomiski neaktīvo mobilo ES pilsoņu skaits (no 15 gadu vecuma un vecāki) samazinājās no 34,1 % 2005. gadā līdz 30,7 % 2012. gadā (*Eurostat, EU-LFS*).

Visticamāk, vidēji mobilo ES pilsoņu nodarbinātības rādītāji būs labāki par uzņēmējas valsts valstspiederīgo rādītājiem¹⁶. Viņi palīdz uzņēmējas valsts ekonomikai funkcionēt labāk, jo palīdz novērst prasmju trūkumu un trūkumus darba tirgū¹⁷. Lielākajā daļā dalībvalstu mobilie ES pilsoņi ir neto maksātāji uzņēmējas valsts labklājības sistēmā — viņu samaksātās summas nodokļos un sociālās nodrošināšanas iemaksās ir lielākas par summām, ko viņi saņem pabalstos. ES mobilie pilsoņi parasti ir arī neto maksātāji par uzņēmējas valsts publiskajiem pakalpojumiem, ko viņi izmanto¹⁸. Tāpēc maz ticams, ka viņi rada slogu uzņēmēju dalībvalstu sociālās drošības sistēmai. To liecina jaunākie neatkarīgie pētījumi¹⁹. Tāpat to apstiprina arī jaunākie dati, kurus dalībvalstis iesniegušas Komisijai un kuri liecina, ka ES pilsoņi sociālos pabalstus neizmanto intensīvāk nekā uzņēmējas valsts valstspiederīgie^{20, 21}.

ES pētījums par ienākumiem un dzīves apstākļiem arī apstiprina, ka lielākajā daļā valstu ES pilsoņi sociālos pabalstus saņem tādā pašā vai mazākā apmērā nekā attiecīgās valsts valstspiederīgie.

Vecuma un nodarbinātības statusa dēļ mobilie ES pilsoņi, saņemot sociālos pabalstus, drīzāk saņem bezdarba, mājokļa un ģimenes pabalstus nekā vecuma, slimības vai invaliditātes pabalstus. Tomēr viņi ir tikai neliela to personu daļa, kas saņem šādus pabalstus, jo viņi veido salīdzinoši nelielu īpatsvaru no kopējā iedzīvotāju skaita lielākajā daļā dalībvalstu.

Turklāt dati rāda, ka mobilie ES pilsoņi veido pavisam mazu saņēmēju daļu, kas saņem īpašus, uz iemaksām nebalstītus pabalstus, kuros vienlaikus apvienoti sociālās nodrošināšanas un sociālās palīdzības pabalstu elementi: mazāk nekā 1 % no visiem saņēmējiem (kuri ir ES pilsoņi) sešās valstīs (Austrijā, Bulgārijā, Grieķijā, Igaunijā, Maltā un Portugālē); no 1 % līdz 5 % piecās citās valstīs (Francijā, Nīderlandē, Somijā, Vācijā un Zviedrijā) un vairāk nekā 5 % Beļģijā un Īrijā (lai arī dati par Īriju ir uz pieteikumiem balstīti aprēķini)²².

¹⁶ Eurostat, EU-LFS.

¹⁷ Nodarbinātība un sociālā attīstība Eiropā 2011. gadā, darbaspēka mobilitāte ES un paplašināšanās ietekme, 268 – 276. lpp.

¹⁸ Dustmann et al., *Assessing the Fiscal Costs and Benefits of A8 Migration to the UK*, <http://ideas.repec.org/p/crm/wpaper/0918.html>; ESAO, *Fiscal Impact of Migration*, OECD International Migration Outlook 2013 (2013. gada ESAO Starptautiskās migrācijas pārskats), <http://www.oecd.org/els/mig/imo2013.htm>.

¹⁹ ESAO, *Fiscal Impact of Migration*, OECD International Migration Outlook 2013, <http://www.oecd.org/els/mig/imo2013.htm>; ICF GHK Milieu report, kā minēts iepriekš; Dustmann et al., *Assessing the Fiscal Costs and Benefits of A8 Migration to the UK*, <http://ideas.repec.org/p/crm/wpaper/0918.html>; Eiropas politikas pētījumu centrs (CEPS), *Social Benefits and Migration, A contested relationship and policy challenge in the EU* (1. un 7. nodaļa); *EU Labor Markets After Post-Enlargement Migration*, Martin Kahanec, Klaus F. Zimmermann (eds.), Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2010. g.; Ian Preston, *The Effect of Immigration on Public Finances*, Migrācijas pētniecības un analīzes centrs, 2013. g., http://www.cream-migration.org/publ_uploads/CDP_23_13.pdf.

²⁰ Pierādījumi, ko apkopojusi Administratīvā komisija sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinācijai, liecina par faktiskām un juridiskām grūtībām koordinēšanas noteikumu piemērošanā un mītnes vietai piesaistītu, no nodokļiem finansētu pabalstu piešķiršanā ekonomiski neaktīvajām personām. Tomēr nav pierādījumu, kas liecinātu par plaši izplatītu krāpšanos šajā jomā.

²¹ Skatīt Statistikas pielikuma 2. attēlu. Pēc Padomes lūguma Komisija 2013. gada jūnijā lūdza dalībvalstīm sniegt informāciju par mobilajiem ES pilsoņiem, kuri ir pieprasījuši vai saņem sociālos pabalstus. No 21 dalībvalsts, kas sniedza atbildi, Apvienotā Karaliste, Austrija, Beļģija, Horvātija, Polija, Ungārija un Zviedrija nevarēja sniegt šādus datus. Lietuva sniedza datus par eksportētiem sociālās nodrošināšanas pabalstiem. Pārējo 13 dalībvalstu sniegtie dati attiecās uz dažādiem pabalstiem un nav salīdzināmi, tādēļ tie ir grafiski atspoguļoti riņķa diagrammās katrai dalībvalstij atsevišķi.

²² ICF GHK Milieu report, kā minēts iepriekš, 5. nodaļa, 84. lpp.

Jaunākajos pētījumos²³ secināts, ka no statistiskas viedokļa nav saistības starp labklājības sistēmu dāsnumu un mobilo ES pilsoņu pieplūdumu.

2. ES pilsoņu tiesības un pienākumi saskaņā ar ES tiesību aktiem

Tiesības brīvi pārvietoties un tiesības uz sociālo palīdzību un sociālās nodrošināšanas pabalstiem nosaka saskaņā ar ES tiesību aktiem, lai arī dalībvalstis var piemērot labvēlīgākus nosacījumus. ES tiesību aktu mērķis ir veicināt pārrobežu mobilitāti, kas būtu savstarpēji izdevīga gan tiem, kuri pārvietojas, gan tiem, kuri paliek uz vietas.

Nosacījumi un ierobežojumi attiecībā uz ES pilsoņu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties ES teritorijā ir izklāstīti Direktīvā 2004/38/EK ("Direktīva")²⁴. Īpašas darba ņēmēju tiesības ir noteiktas Regulā (ES) Nr. 492/2011²⁵. Mobilo ES pilsoņu tiesības uz sociālo nodrošināšanu ES līmenī reglamentē Regulas (ES) Nr. 883/2004 un 987/2009 ("Regulas")^{26, 27}.

2.1. Kurš ir tiesīgs brīvi pārvietoties?

Pirmajos trijos mēnešos ikvienam ES pilsonim ir tiesības uzturēties citas ES valstī teritorijā, neizvirzot viņiem nosacījumus vai formalitāšu ievērošanu, izņemot prasību, ka viņam jābūt derīgai personas apliecībai vai pasei²⁸.

Kad ir pagājuši pirmie trīs mēneši, ES pilsoņiem, lai iegūtu tiesības uzturēties, ir jāizpilda konkrēti nosacījumi atkarībā no viņu statusa uzņēmējā valstī. Studentiem un citām ekonomiski neaktīvām personām, piemēram, pensionāriem, un viņu ģimenēm ir tiesības uzturēties ilgāk par trim mēnešiem tikai tad, ja viņiem ir visaptveroša veselības apdrošināšana un pietiekami finanšu līdzekļi, lai viņi paši un viņu ģimenes nekļūtu par slogu uzņēmējas dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmai. Darba meklētāji var uzturēties uz laiku līdz sešiem mēnešiem bez nosacījumiem un, iespējams, ilgāk, ja viņi var pierādīt, ka viņiem ir reālas izredzes tikt pieņemtiem darbā²⁹.

Pēc pieciem gadiem ES pilsoņi un viņu ģimenes locekļi iegūst tiesības pastāvīgi uzturēties šajā valstī³⁰.

2.2. Kurš ir tiesīgs saņemt sociālās palīdzības pabalstus?

Sociālās palīdzības pabalsti parasti ir pabalsti, ko dalībvalsts piešķir tiem, kam nav pietiekamu līdzekļu, lai apmierinātu savas pamatvajadzības.

Mobilajiem ES darba ņēmējiem un viņu ģimenes locekļiem no viņu uzturēšanās sākuma ir tiesības uz tādiem pašiem sociālās palīdzības pabalstiem kā attiecīgās dalībvalsts

²³ Skatīt, piemēram, literatūras pārskatu *ICF-GHK Milieu report* un *CEPS, Social benefits and migration, A contested relationship and policy challenge in the EU*.

²⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Direktīva 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, OV L 158, 30.4.2004., 77. lpp.

²⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 5. aprīļa Regula (ES) Nr. 492/2011 par darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Savienībā, OV L 141, 27.5.2011., 1. lpp.

²⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Regula (EK) Nr. 883/2004 par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu, OV L 166, 30.4.2004., 1. lpp.; Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 16. septembra Regula (EK) Nr. 987/2009, ar ko nosaka īstenošanas kārtību Regulai (EK) Nr. 883/2004 par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu, OV L 284, 30.10.2009., 1. lpp.

²⁷ Īpaši noteikumi par pacientu tiesībām pārrobežu veselības aprūpes jomā ir ietverti Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 9. marta Direktīvā 2011/24/ES par pacientu tiesību piemērošanu pārrobežu veselības aprūpē, OV L 88, 4.4.2011., 45. lpp.

²⁸ Direktīvas 6. pants.

²⁹ Direktīvas 9. apsvēruma un 7. pants un 14. panta 4. punkta b) apakšpunkts.

³⁰ Direktīvas 16. pants.

valstspiederīgajiem³¹. Tāpat pret citiem ES pilsoņiem, kuri likumīgi uzturas citā ES dalībvalstī, ir jābūt līdzvērtīgai attieksmei, kāda ir pret minētās dalībvalsts valstspiederīgajiem³², taču tiek īstenoti aizsardzības pasākumi, lai aizsargātu uzņēmējas dalībvalstis no nepamatota finansiālā sloga.

Pirmo trīs uzturēšanās mēnešu laikā ES tiesību akti neuzliek par pienākumu uzņēmējai dalībvalstij piešķirt sociālo palīdzību ekonomiski neaktīvajiem ES pilsoņiem. Tāpat tai nav pienākuma piešķirt sociālo palīdzību darba meklētājiem, kas šajā nolūkā ir ieradušies valstī pirmo reizi³³.

Turpmākajā uzturēšanās laikā līdz pieciem gadiem maz ticams, ka ES pilsoņi faktiski varētu pretendēt uz sociālās palīdzības pabalstiem, jo, lai iegūtu tiesības uzturēties, viņiem būtu bijis jāapliecina valsts iestādēm, ka viņiem ir bijuši pietiekami līdzekļi, kas atbilst ienākumu robežvērtībai, līdz kurai tiek piešķirta sociālā palīdzība, vai ir lielāki par to³⁴.

Tomēr, ja ekonomiski neaktīvie ES pilsoņi piesakās uz sociālās palīdzības pabalstu, piemēram, ja viņu ekonomiskā situācija laika gaitā mainās, viņu pieprasījums jāvērtē, ņemot vērā viņu tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi. Īpašos gadījumos sociālās palīdzības pieprasīšana valsts iestādēm var radīt pamatotas šaubas par to, ka persona varētu kļūt par pārmērīgu slogu sociālās palīdzības sistēmai³⁵.

Šajā sakarā dalībvalsts var noteikt, ka sociālā palīdzība vai īpašs uz iemaksām nebalstīts pabalsts³⁶ ES pilsonim no citas dalībvalsts tiek piešķirts ar nosacījumu, ka minētais pilsonis ir izpildījis prasības, lai iegūtu tiesības uzturēties uz laiku, kas pārsniedz trīs mēnešus³⁷. Tomēr dalībvalstis nevar automātiski atteikt šo pabalstu piešķiršanu ekonomiski neaktīviem ES pilsoņiem, nedz arī automātiski uzskatīt personas, kuras pieprasa šos pabalstus, par tādām, kurām nav pietiekamu līdzekļu, un attiecīgi tādām, kurām nav uzturēšanās tiesību³⁸. Iestādēm jānovērtē individuālā situācija, ņemot vērā dažādus faktorus, piemēram, problēmu apmērs, ilgums, pagaidu iezīmes vai vispārējais sloga apjoms, ko pabalsta piešķiršana radītu valsts palīdzības sistēmai³⁹. Ja, pamatojoties uz iepriekš minēto, iestādes secina, ka personas ir kļuvušas par pārmērīgu slogu, tās var pārtraukt šīs personas uzturēšanās tiesības⁴⁰.

Pēc piecu gadu likumīgas uzturēšanās dalībvalstī ES pilsoņiem ir tiesības saņemt sociālo palīdzību tādā pašā veidā, kā to saņem uzņēmējas dalībvalsts valstspiederīgie.

2.3. Kurš ir tiesīgs saņemt sociālās nodrošināšanas pabalstus?

Regulas nodrošina, ka mobilie ES pilsoņi nezaudē iegūtās tiesības, pārvietojoties ES teritorijā. Parasti sociālās nodrošināšanas pabalsti ietver vecuma pensiju, apgādnieka zaudējuma pensiju, invaliditātes pabalstus, slimības pabalstus, bērna piedzimšanas pabalstus, bezdarbnieka pabalstus, ģimenes pabalstus vai veselības aprūpi.

³¹ Regulas (ES) Nr. 492/2011 7. panta 2. punkts, kā minēts iepriekš.

³² Direktīvas 24. pants.

³³ Finansiālus pabalstus, kuri – neatkarīgi no to statusa saskaņā ar valsts tiesību aktiem – ir paredzēti tam, lai atvieglinātu piekļuvi nodarbinātībai uzņēmējas dalībvalsts darba tirgū, nevar uzskatīt par "sociālo palīdzību" Direktīvas 24. panta 2. punkta nozīmē: Apvienotās lietas C-22/08 un C-23/08 *Vatsouras and Koupatantze*, 45. punkts.

³⁴ Direktīvas 8. panta 4. punkts.

³⁵ Direktīvas 14. panta 2. punkts.

³⁶ Skatīt Regulu (EK) Nr. 883/2004, šā paziņojuma 1.3. sadaļu; Lietu C-140/12 *Brey*.

³⁷ Lieta C-140/12 *Brey*, 38. un 42. punkts.

³⁸ Direktīvas 14. panta 3. punkts.

³⁹ Direktīvas 15. pants un Lieta C-140/12 *Brey*, 72. punkts.

⁴⁰ Direktīvas 14. panta 1. punkts.

Darba ņēmējiem — nodarbinātām vai pašnodarbinātām personām — un viņu ģimenes locekļiem uzņēmējas dalībvalsts sociālās nodrošināšanas sistēmu piemēro ar tādiem pašiem nosacījumiem kā šīs valsts valstspiederīgajiem, jo viņi, tāpat kā visi citi attiecīgās valsts darba ņēmēji, veic iemaksas un maksā nodokļus publiskajos fondos, no kuriem piešķir pabalstus.

Tomēr šajā jomā nav notikusi saskaņošana ES līmenī. Uzņēmējas valsts tiesību aktos tiek noteikts, kādi pabalsti ir paredzēti, kādi ir nosacījumi to piešķiršanai, cik ilgu laiku un kādā apmērā tie tiek maksāti. Tādēļ tiesības saņemt pabalstus dažādās dalībvalstīs atšķiras.

Sociālais nodrošinājums ir jānodrošina valstij, kurā persona ir nodarbināta, bet ekonomiski neaktīvajiem ES pilsoņiem – dzīvesvietas valstij.

Noteikumu koordinācijas nozīmē var būt tikai viena dzīvesvieta, un tā atbilst attiecīgās personas interešu centram ("parastās dzīvesvietas" dalībvalsts). Ekonomiski neaktīvie iedzīvotāji sociālās nodrošināšanas pabalstus var saņemt tikai pēc tam, kad viņi ir izturējuši stingru parastās dzīvesvietas pārbaudi, kurā pierādīts, ka viņiem ir patiesa saikne ar attiecīgo dalībvalsti. Šajā pārbaudē saskaņā ar stingriem kritērijiem (uzturēšanās ilgums, motivācija, ģimenes stāvoklis un nolūki) veic pieprasījuma iesniedzēja individuālās situācijas vispārēju novērtējumu⁴¹. Personas, kas īslaicīgi pārvietojas uz citu valsti un saglabā savas iepriekšējo dzīvesvietu savā izcelsmes valstī, lielākoties nemaina savu parasto dzīvesvietu.

3. Nosacījumi un ierobežojumi saskaņā ar ES tiesību aktiem

ES tiesību aktos ir paredzēti vairāki spēcīgi aizsardzības pasākumi, lai palīdzētu dalībvalstīm cīnīties pret ļaunprātīgu izmantošanu un krāpšanu. Dalībvalstis ir atbildīgas par to, lai pilnvērtīgi izmantotu šos aizsardzības pasākumus. Komisija atbalsta to centienus.

3.1. Cīņa pret ļaunprātīgu izmantošanu un krāpšanu saskaņā ar Direktīvu

Direktīvas nolūkos ļaunprātīgu izmantošanu un krāpšanu var definēt⁴² šādi.

- *Krāpšana*: apzināta maldināšana vai viltus ar mērķi iegūt ES tiesību aktos paredzētās tiesības brīvi pārvietoties un uzturēties. Izplatītākie gadījumi ir identitātes vai uzturēšanās dokumentu viltošana vai nepatiesi fakti materiāla atspoguļojums par apstākļiem attiecībā uz uzturēšanās tiesībām, piemēram, sniedzot nepatiesu informāciju par personas rīcībā esošiem pietiekamiem līdzekļiem vai pašnodarbinātā statusu.
- *Ļaunprātīga izmantošana*: nepatiesa rīcība, kuras vienīgais mērķis iegūt ES tiesību aktos paredzētās tiesības brīvi pārvietoties un uzturēties – lai arī formāli tā atbilst ES tiesību aktos iekļautajiem noteikumiem, tā neatbilst minēto noteikumu mērķim.

Ļaunprātīgas izmantošanas raksturīgs piemērs ir fiktīvas laulības. Dalībvalstu iesniegtie dati par konstatētajiem fiktīvo laulību gadījumiem⁴³ liecina, ka šī parādība pastāv, bet tās apmēri

⁴¹ Skatīt Lietas C-76/76 *di Paolo*, C-102/91 *Knoch* un C-90/97 *Swaddling*.

⁴² COM(2009) 313, 4.1. sadaļa.

⁴³ Pēc Padomes pieprasījuma Komisija lūdza dalībvalstis sniegt informāciju par tiesību brīvi pārvietoties ļaunprātīgu izmantošanu saistībā ar fiktīvu laulību gadījumiem. 12 dalībvalstis sniedza statistikas datus par **atklātajiem** gadījumiem. Laikposmā no 2010. gada līdz 2012. gadam Kiprā bija reģistrētas 174 šādas laulības un Portugālē 144 laulības; tajā pašā laikposmā Polijā šā iemesla dēļ noraidīja 2 uzturēšanās atļaujas pieteikumus (no pavisam 391 pieteikuma); Čehijas Republikā 2012. gadā bija reģistrēta 51 šāda laulība un 2013. gadā no janvāra līdz jūlijam – 22 laulības; 2012. gadā Dānija bija identificējusi 8 fiktīvas laulības un Somijā šā iemesla dēļ noraidīja 10 vīzu pieteikumus (no pavisam 650 pieteikumiem); 2012. – 2013. gadā Zviedrija atteicās piešķirt uzturēšanās tiesības 30 gadījumos saistībā ar fiktīvām laulībām un dokumentu viltošanu (no pavisam 26 546 uzturēšanās atļaujas pieteikumiem); Nīderlande kopš 2007. gada bija identificējusi 368 fiktīvu laulību gadījumus (no

dažādās dalībvalstīs būtiski atšķiras. Neraugoties uz nelielajiem rādītājiem, satraucošs faktors ir organizētā noziedzība. Saskaņā ar Eiropola datiem⁴⁴ daži organizētās noziedzības tīkli organizē fiktīvas laulības starp trešo valstu valstspiederīgajiem un mobilajiem ES pilsoņiem, lai iegūtu iespēju iekļūt un likumīgi uzturēties ES. Šajā jomā Eiropols un *Eurojust* var piedāvāt palīdzību un atbalstu valstu iestādēm – jo īpaši gadījumos, kas saistīti ar cilvēku tirdzniecību.

3.2. Tiesību brīvi pārvietoties saskaņā ar Direktīvu ierobežojumi sabiedriskās kārtības interesēs

ES noteikumi par brīvu pārvietošanos ļauj dalībvalstīm pieņemt efektīvus pasākumus, lai cīnītos pret ļaunprātīgu izmantošanu un krāpšanu, saskaņā ar Direktīvu piešķirtās tiesības ierobežojot, jo īpaši atsakot piešķirt šīs tiesības vai pārtraucot tās.

Jebkurš pasākums, kas ierobežo brīvu pārvietošanos, var būt pamatots tikai tad, ja tajā ievērots proporcionālitates princips. Šis princips⁴⁵, kura pamatā nepastarpināti ir Līgums, attiecas uz visām pamatbrīvībām, un ir attiecīgi atspoguļots Direktīvā⁴⁶. Nekad nedrīkst piemērot ierobežojumus vispārējas profilakses nolūkos, piemēram, izraidīšana un atkārtotas ieceļošanas aizliegums attiecībā uz visām personām konkrētā situācijā, neņemot vērā proporcionālītāti, konkrētos apstākļus un nodarījuma smaguma pakāpi.

Šādu ierobežojumu veids var būt atkarīgs no katras dalībvalsts, bet parasti tas ietver šādus aspektus.

- Tiek liegta ieceļošana vai persona tiek izraidīta, pamatojoties uz sabiedrisko kārtību vai sabiedrisko drošību.

Jēdzienus "sabiedriskā kārtība" un "sabiedriskā drošība" nosaka dalībvalsts atbilstīgi valsts vajadzībām. Tomēr šie koncepti ir jāinterpretē šauri⁴⁷ un kā priekšnoteikumu pieņemot faktisku, attiecīgajā brīdī esošu un pietiekami nopietnu apdraudējumu sabiedrības pamata interesēm⁴⁸. Izņēmuma apstākļos nepārtraukti sīki nodarījumi var būt sabiedriskās kārtības apdraudējums, neraugoties uz to, ka vienu reizi izdarīts noziegums / nodarījums, to izvērtējot atsevišķi, nebūtu pietiekams, lai tiktu uzskatīts par pietiekami nopietnu apdraudējumu. Tomēr apstāklis, ka personai ir vairākas sodāmības, pats par sevi nav pietiekams, lai to uzskatītu par nopietnu apdraudējumu

---

550 laulību gadījumiem, kuros veica izmeklēšanu trīs izmēģinājuma projektu ietvaros); Īrijā 2010. gadā bija reģistrētas 9 fiktīvas laulības; laikposmā no 2011. gada maija līdz oktobrim Apvienotā Karaliste, pamatojoties uz aizdomām par laulību autentiskumu, noraidīja 176 pieteikumus uzturēšanās atļaujai kā EEZ valsts iedzīvotāja ģimenes locekļiem (no pavisam 256 gadījumiem, kuros pastāvēja aizdomas par ļaunprātīgu izmantošanu un kas atbilst apmēram 2 % no visiem šajā laikposmā saņemtajiem pieteikumiem); visbeidzot, Igaunija un Rumānija norādīja, ka tās nav konstatējušas fiktīvu laulību gadījumus – attiecīgi laikposmā no 2011. gada janvāra līdz 2013. gada jūlijam un kopš 2007. gada janvāra. Divas valstis iesniedza datus par gadījumiem, kuros **pastāv aizdomas** par fiktīvām laulībām: Apvienotā Karaliste – civilstāvokļa aktu reģistrācijas iestāžu darbinieku ziņojumi: 934 gadījumi 2010. gadā, 1 741 gadījums 2011. gadā un 1 891 gadījums 2012. gadā, kuros pastāvēja aizdomas par fiktīvām laulībām. Vācija – ziņojumi par šobrīd 250 gadījumiem, kuros pastāv aizdomas par fiktīvām laulībām, no visām federālajām zemēm 2012. gadā: 167 (Hesenē), 43 (Berlīnē) un 71 (Minhenē).

⁴⁴ *EU Serious and Organised Crime Threat Assessment 2013*, Section 1.9, <https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/socta2013.pdf>; *2011 EU Serious and Organised Crime Threat Assessment*, nodaļa par atbalstītu nelegālo imigrāciju (*Facilitated Illegal Immigration*), <https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/octa2011.pdf>.

⁴⁵ Lietas C-55/94 *Gebhard*, 37. punkts, un C-100/01 *Olazabal*, 43. punkts.

⁴⁶ Direktīvas 16. apsvērums un 15. panta 1. un 3. punkts un 27. panta 2. punkts.

⁴⁷ Lietas 41/74 *Van Duyn*, 18. punkts, C-348/09 *P.I.*, 23. punkts, un C-434/10 *Aladzhov*, 34. punkts.

⁴⁸ Direktīvas 27. panta 1. punkts un Lietas 30/77 *Bouchereau*, 35. punkts, un C-348/09 *P.I.*, 34. punkts.

sabiedriskajai kārtībai. Valsts iestādēm ir jāparāda, ka attiecīgās personas rīcība apdraud sabiedrisko kārtību⁴⁹. Turklāt uzvedība, ko dalībvalsts atzīst no savu valstspiederīgo puses, nevar būt par iemeslu ierobežojošiem pasākumiem⁵⁰. Ierobežojošus pasākumus nevar piemērot vispārēju profilakses iemeslu⁵¹ dēļ vai ekonomiskos nolūkos⁵².

- Atkārtotas ieceļošanas aizliegumu⁵³ var noteikt kopā ar izbraukšanas rīkojumu tikai ļoti nopietnos gadījumos, ja ir pierādīts, ka pārkāpējs, visticamāk, arī turpmāk radīs sabiedriskās kārtības nopietnu apdraudējumu. To nevar automātiski piemērot pēc notiesājoša sprieduma krimināllietā⁵⁴.

Personas, uz kurām attiecas atkārtotas ieceļošanas aizliegums, pēc pamatota laikposma beigām var lūgt tā atcelšanu⁵⁵.

Gadījumos, kad tiesības brīvi pārvietoties ir izmantotas ļaunprātīgi vai iegūtas krāpšanas ceļā, no nodarījuma smaguma pakāpes būs atkarīgs tas, vai personas var uzskatīt par nopietnu apdraudējumu sabiedriskajai kārtībai – kas var kalpot par pamatu izraidīšanai un dažos gadījumos atkārtotas ieceļošanas aizliegumam.

3.3. Cīņa pret krāpšanu un kļūdām sociālās nodrošināšanas koordinācijas jomā

Sociālās nodrošināšanas koordinēšanas nolūkos, krāpšanu un kļūdu definē šādi.

- *Krāpšana sociālā nodrošinājuma jomā*: jebkura darbība vai bezdarbība ar mērķi iegūt vai saņemt sociālās nodrošināšanas pabalstus vai izvairīties no pienākuma veikt sociālā nodrošinājuma iemaksas, pārkāpjot kādas dalībvalsts tiesību aktus⁵⁶.
- *Kļūda*: netīša kļūda vai nolaidība, ko pieļāvis ierēdnis vai pilsonis⁵⁷.

Komisija atbalsta dalībvalstu centienus apkarot krāpšanu un kļūdas sociālās nodrošināšanas jomā. Administratīvā komisija sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinācijai nodrošina to, lai labi darbotos vispārāztītas sistēmas sadarbības starp dalībvalstīm uzlabošanai. Tās ietvaros dalībvalstis ir izveidojušas kontaktpunktu tīklu, lai uzlabotu sadarbību un sniegtu gada ziņojumus par krāpšanu un kļūdām.

Par krāpšanu sociālā nodrošinājuma jomā dalībvalstu tiesību sistēmās var būt paredzētas sankcijas — kriminālsodi vai administratīvi sodi. Krāpšana saistībā ar sociālo nodrošinājumu pati par sevi nav brīvas pārvietošanās ļaunprātīga izmantošana vai krāpšana saistībā ar to Direktīvas 35. panta nozīmē. Tomēr, ja mobils ES pilsonis, kurš likumīgi uzturas dalībvalstī, ar krāpšanos (sniedzot nepatiesas ziņas deklarācijā) saņem pabalstu, saskaņā ar direktīvas

⁴⁹ Lieta C-349/06 *Polat*, 39. punkts; Paziņojums par norādījumiem, kā labāk transponēt un piemērot Komisijas Direktīvu 2004/38/EK, COM(2009) 313, 3.2. sadaļas beigas.

⁵⁰ Apvienotās Lietas 115/81 un 116/81 *Adoui and Cornuaille*, 8. punkts, un Lieta C-268/99 *Jany*, 61. punkts.

⁵¹ Atspoguļots Direktīvas 28. panta 1. punktā un Lietā 67/74 *Bonsignore*, 6. punkts.

⁵² Lietas C-434/10 *Aladzhov*, 29. un 30. punkts, un C-249/11 *Byankov*, 35. un 36. punkts.

⁵³ Šajā paziņojumā jēdziens "atkārtotas ieceļošanas aizliegums" attiecas uz "izbraukšanas rīkojumu" saskaņā ar Direktīvas 32. pantu.

⁵⁴ Lieta C-348/96 *Calfa*, 27. un 28. punkts.

⁵⁵ Direktīvas 32. panta 1. punkts un Apvienotās Lietas 115/81 un 116/81 *Adoui* un *Cornuaille*, 12. punkts.

⁵⁶ Padomes 1999. gada 22. aprīļa Rezolūcijas A daļas 2. sadaļas a) punkts (OV C 125, 6.5.1999., 1. lpp.).

⁵⁷ Administratīvās komisijas sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinācijai 2010. gada 18. marta Lēmums Nr. H5 par sadarbību krāpšanas gadījumu un kļūdu novēršanā saskaņā ar Padomes Regulu (EK) Nr. 883/2004 un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 987/2009 par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu, OV C 149, 8.6.2010., 5. lpp.

vispārīgajiem noteikumiem ir iespējama izraidīšana un atkārtotas ieceļošanas aizlieguma noteikšana, ja attiecīgo ES pilsoni var uzskatīt par nopietnu apdraudējumu sabiedriskajai kārtībai saskaņā ar iepriekš minēto proporcionālītātes principu.

4. Sociālā iekļaušana

Dažas dalībvalstis ziņo par sarežģītu situāciju dažās pilsētās. Pat tad, ja tas attiecas tikai uz mobilo ES pilsoņu nelielu daļu, vājas izredzes tikt nodarbinātiem un citas sarežģītas situācijas var radīt īpašu slogu jau tā mazāk labvēlīgiem apgabaliem, jo īpaši attiecībā uz vietējiem pakalpojumiem, piemēram, izglītības, veselības aprūpes un mājokļu jomā. Par bezpajumtniecību tiek ziņots kā par pieaugošu problēmu, kas, neraugoties uz nelieliem absolūtajiem rādītājiem, rada bažas un ir izteikta sociālās atstumtības parādība⁵⁸.

Sociālās iekļaušanas politikā uzmanība ir pievērsta šķēršļiem, ar kuriem pilsoņi saskaras izglītības, nodarbinātības pakalpojumu, finanšu pakalpojumu, ģimenes un bērnu pabalstu jomā. Komisija turpina atbalstīt dalībvalstis, tām īstenojot integrētas aktīvas iekļaušanas stratēģijas⁵⁹, kam var būt pozitīva loma mobilu ES pilsoņu integrācijā uzņemtajā sabiedrībā.

ES finansējums sociālajai integrācijai ir paredzēts, lai palīdzētu šajā jomā. Eiropas Sociālo fondu (ESF) dalībvalstis var izmantot, izstrādājot savas programmas to vietējo varas iestāžu atbalstam, kuras saskaras ar problēmām saistībā ar atstumtiem iedzīvotājiem to teritorijā – neatkarīgi no tā, vai tie ir attiecīgās valsts valstspiederīgie vai pilsoņi, kas ieceļojuši no citām ES dalībvalstīm. Laikposmam no 2007. gada līdz 2013. gadam no ESF budžeta sociālās iekļaušanas pasākumiem ir iedalīti 12,9 miljardi euro. Mobilie ES iedzīvotāji var izmantot arī citas ESF darbības, piemēram, mūžizglītības programmas, palīdzību piekļuvei nodarbinātībai un iesaistīto personu veikspējas stiprināšanu. Laikposmā no 2007. gada līdz 2013. gadam no Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) pavisam būs pieejami 17,8 miljardi euro sociālajai infrastruktūrai, atbalstot mājokļu problēmu risināšanu un ieguldījumus izglītībā, veselības aprūpē un bērnu aprūpē. Dalībvalstis tiek aicinātas izmantot iespējas, ko piedāvā ESF un ERAF, lai turpinātu atbalstīt sociālās iekļaušanas darbības 2014. — 2020. gada plānošanas periodā.

Laikposmam no 2014. gada līdz 2020. gadam Komisija ir ierosinājusi izveidot Eiropas Vistrūcīgāko personu atbalstīšanas fondu (*FEAD*). Fonda mērķis ir mazināt sekas, ko rada nabadzības vismagākās formas, sniedzot nefinansiālu palīdzību vistrūcīgākajām personām, risinot pārtikas nenodrošinātības problēmas, novēršot bezpajumtniecības sekas un bērnu materiālo nenodrošinātību.

5. Piecas darbības

Lai palīdzētu valstu un vietējām iestādēm efektīvi piemērot ES brīvas pārvietošanās noteikumus un izmantot pieejamos līdzekļus praksē, Komisija ierosina piecas konkrētas darbības, kas tiek īstenotas kopā ar dalībvalstīm.

1. Palīdzēt dalībvalstīm cīnīties pret fiktīvām laulībām

⁵⁸ Skatīt Komisijas dienestu darba dokumentu par bezpajumtniecības apkarošanu Eiropas Savienībā (*Confronting homelessness in the European Union*), SWD (2013)42 *final*, kas pievienots Komisijas 2013. gada 20. februāra Paziņojumam *Sociālie ieguldījumi izaugsmei un kohēzijai, tostarp Eiropas Sociālā fonda īstenošana 2014.–2020. gadā*, COM(2013) 83 *final*.

⁵⁹ Komisijas 2008. gada 3. oktobra Paziņojums attiecībā uz Komisijas ieteikumu par tādu cilvēku aktīvu integrāciju, kuri ir atstumti no darba tirgus, COM(2008) 639 galīgā redakcija; Komisijas 2013. gada 20. februāra Paziņojums *Sociālie ieguldījumi izaugsmei un kohēzijai, tostarp Eiropas Sociālā fonda īstenošana 2014.–2020. gadā*, kā minēts iepriekš; Komisijas 2011. gada 5. aprīļa Paziņojums *ES programma attiecībā uz romu integrācijas valsts stratēģijām līdz 2020. gadam*, COM(2011) 173 galīgā redakcija.

Komisija, izstrādājot rokasgrāmatu cīņai pret fiktīvām laulībām, palīdzēs iestādēm īstenot ES noteikumus, kas tām ļauj apkarot iespējamās tiesību brīvi pārvietoties ļaunprātīgas izmantošanas gadījumus.

Šī rokasgrāmata, kas tiek sagatavota kopā ar dalībvalstīm, nodrošinās valstu iestādēm lielāku skaidrību par tiesisko regulējumu, kura ietvaros tās var darboties, izskatot gadījumus, kas raisa aizdomas, un lemjot par to, vai fiktīvu laulību dēļ atcelt vai atteikt tiesības brīvi pārvietoties. Tam vajadzētu palīdzēt vērsties pret visiem šādiem gadījumiem, vienlaikus neskarot pamatmērķi: nodrošināt un veicināt ES pilsoņu un viņu ģimenes locekļu brīvu pārvietošanos, labticīgi izmantojot ES tiesības.

2. *Palīdzēt iestādēm piemērot ES sociālās nodrošināšanas koordinācijas noteikumus*

Komisija cieši sadarbojas ar dalībvalstīm, lai uzlabotu sociālās nodrošināšanas koordinācijas noteikumu piemērošanu. Šajā jomā tiek gatavoti praktiski ieteikumi, lai precizētu "parastās dzīvesvietas pārbaudi", ko izmanto ES sociālās nodrošināšanas noteikumos.

Ciešāka un efektīvāka sadarbība starp sociālās nodrošināšanas iestādēm ir būtisks faktors, lai ļautu personām izmantot to tiesības pēc iespējas ātrāk un ar vislabākajiem nosacījumiem, kā arī lai novērstu pārmaksājumus un nepamatotas prasības. Iestādes un institūcijas, kas pārstāvētas Administratīvajā komisijā, sadarbojas, lai nodrošinātu vienveidību, efektivitāti, informācijas apmaiņu un šo noteikumu īstenošanai nepieciešamās procedūras. Tiek apspriesti svarīgi rīki: tādas sistēmas izveide, kuras pamatā ir elektroniskā saziņa starp iestādēm un kurā ietvertu arī drošu elektronisko platformu, lai apmainītos ar personas datiem nolūkā apkarot krāpšanu un kļūdas.

Komisija cieši sadarbojas ar dalībvalstīm Administratīvajā komisijā, izstrādājot praktiskus ieteikumus, lai palīdzētu efektīvi piemērot Regulas. Tie tiks publicēti Komisijas tīmekļa vietnē līdz 2013. gada beigām.

Praktiskajos norādījumos tiks precizēts jēdziens „pastāvīgā dzīvesvieta”, ko lieto Regulu nolūkos, un dalībvalstīm sniegtas noderīgas vadlīnijas un skaidrojumi⁶⁰.

3. *Palīdzēt iestādēm risināt sociālās integrācijas problēmas*

Komisija ir ierosinājusi, ka 2014. — 2020. gada plānošanas periodā vismaz 20 % no ESF līdzekļiem būtu jātērē sociālās iekļaušanas veicināšanai un cīņai pret nabadzību katrā dalībvalstī.

Komisija turpinās palīdzēt uzlabot vietējo iestāžu veikspēju, lai tās efektīvi izmantotu Eiropas struktūrfondus un ieguldījumu fondus.

Jaunajā 2014. — 2020. gada plānošanas periodā vismaz 20 % no visiem ESF piešķirumiem katrai dalībvalstij (salīdzinājumā ar pašreizējo daļu aptuveni 17 % apmērā) ir jātērē sociālās iekļaušanas veicināšanai un cīņai pret nabadzību un jebkāda veida diskrimināciju. Turklāt no ESF varēs finansēt arī veikspējas veidošanu visām iesaistītajām personām valsts, reģionālā vai vietējā līmenī. Mobilo ES pilsoņu izcelsmes un galamērķa dalībvalstīm tiks sniegtas politikas pamatnostādnes, lai tās ar ESF atbalstu izstrādātu sociālās iekļaušanas programmas. Īpaša uzmanība tiek veltīta nelabvēlīgākā situācijā esošo personu, tostarp romu sociālajai iekļaušanai. Komisija cieši sadarbojas ar dalībvalstīm un mudina tās būt ambiciozām, konkrētām problēmām šajā jomā pievērsties partnerattiecību nolīgumos un pēc tam arī attiecīgajās darbības programmās, un nodrošināt atbilstīgu finansējumu. Turklāt, lai risinātu veikspējas problēmas, piemēram, saistībā ar zinātības trūkumu un pārvaldes iestāžu administratīvajām jaudām, Komisija aicina dalībvalstis apsvērt iespēju daļu no programmu pārvaldības un īstenošanas uzticēt starpniekiestādēm, kuras ir apliecinājušas savu pieredzi un zināšanas darbībā praksē. Koncentrējoties uz jomām, kurās nepieciešama palīdzība, Komisija sadarbībā ar citām starptautiskajām organizācijām⁶¹ izskata konkrētas darbības, lai sniegtu visaptverošu papildu atbalstu pašvaldībām, kuras ir apņēmušās savā teritorijā uzlabot atstumto kopienas, jo īpaši romu integrāciju. Komisija atbalsta arī sadarbību starp Eiropas pilsētām attiecībā uz romu iekļaušanu, izmantojot programmu *PROGRESS*.

⁶⁰ Praktiskie norādījumi attieksies tikai uz Regulu piemērošanu un neattieksies uz Direktīvas piemērošanu.

⁶¹ Piemēram, EEA Norvēģijas fonds, Eiropas Padome, ANO Attīstības programma (UNDP), Atvērtās sabiedrības fonds un ES Pamattiesību aģentūra.

Turklāt Komisija publicēs konkrētām valstīm paredzētus bukletus, kuros atspoguļos pieejamos Eiropas strukturālos un ieguldījumu fondus, lai palīdzētu reģionālajām un vietējām pašvaldībām atrast finansējumu to projektiem sociālās integrācijas veicināšanai un nabadzības apkarošanai.

4. Pievērsties vietējo pašvaldību vajadzībām, sekmējot apmaiņu ar labāko praksi

Komisija palīdzēs pašvaldībām apmainīties ar labāko praksi visā Eiropā, īstenojot brīvas pārvietošanās noteikumus un risinot sociālās iekļaušanas problēmas.

Komisija līdz 2013. gada beigām sagatavos izvērtējumu par brīvas pārvietošanās ietekmi sešās lielākajās Eiropas pilsētās⁶², kurās tiek īstenota politika brīvas pārvietošanās veicināšanai un atvieglošanai un mobilo ES pilsoņu sociālajai iekļaušanai, piemēram, informācijas pakalpojumu jaunpienācējiem sniegšana vienā kontaktpunktā. Pamatojoties uz to, Komisija sadarbībā ar Reģionu komiteju 2014. gada februārī rīkos pirmo konferenci ar reģionālo un vietējo pašvaldību pārstāvjiem, lai apmainītos ar labāko praksi.

5. Palīdzēt vietējām iestādēm praksē piemērot ES brīvas pārvietošanās noteikumus

Komisija izveidos mācību moduli tiešsaistē, lai palīdzētu vietējo pašvaldību darbiniekiem pilnībā izprast un piemērot ES pilsoņu tiesības brīvi pārvietoties.

Komisija ir ierosinājusi visās dalībvalstīs izveidot struktūras, kuras mobilajiem ES darba ņēmējiem sniegtu juridisku atbalstu un informāciju, un strādā pie tā, lai veicinātu EURES tīkla izmantošanu palīdzības sniegšanai darba meklētājiem un darba devējiem, saskaņojot darba meklētāju un darbavietu tirgu.

Kā norādīts 2013. gada ziņojumā par ES pilsonību⁶³, vietējām administrācijām ir būtiska loma pilsoņu brīvas pārvietošanās tiesību īstenošanā, jo, iedzīvotājiem apmetoties jaunā pilsētā, tās bieži ir pirmais kontaktpunkts. Komisijai iesniegtās sūdzības liecina, ka dažos gadījumos kontaktieredņi pietiekami labi nepārzina tiesības brīvi pārvietoties. Komisija, sadarbojoties ar dalībvalstīm, līdz 2014. gada beigām izstrādās tiešsaistes mācību līdzekli (10. pasākums), kas paredzēts, lai uzlabotu vietējo pašvaldību darbinieku zināšanu par ES pilsoņu tiesībām brīvi pārvietoties un sniegtu viņiem palīdzību, saskaroties ar neskaidrībām vai sarežģītām lietām.

Komisija 2013. gada aprīlī iesniedza priekšlikumu direktīvai par pasākumiem, ar ko veicināt mobilajiem ES darba ņēmējiem piešķirto tiesību īstenošanu. Tā aicina Eiropas Parlamentu un Padomi to pieņemt iespējami drīz⁶⁴. Direktīva nodrošinātu, ka valsts iestādes sniedz mobilajiem darba ņēmējiem un viņu ģimenes locekļiem padomus un palīdzību viņu tiesību īstenošanā.

Tāpat Komisija — saskaņā ar Komisijas darba programmu 2013. gadam un 2013. gada ziņojuma par ES pilsonību 2. darbību⁶⁵ — iesniegs priekšlikumu modernizēt Eiropas Nodarbinātības dienestu tīklu (EURES), lai palielinātu nodarbinātības dienestu lomu un ietekmi valsts līmenī, uzlabotu darbaspēka mobilitātes koordināciju ES un attīstītu EURES par pilntiesīgu Eiropas darbā iekārtošanas un darbā pieņemšanas rīku.

⁶² Barselona, Dublina, Hamburga, Lille, Prāga un Turīna.

⁶³ Komisijas ziņojums 2013. gada ziņojums par ES pilsonību. ES pilsoņi — jūsu tiesības, jūsu nākotne, COM(2013) 269 final, 8.5.2013.

⁶⁴ COM(2013) 236 final, 26.4.2013.

⁶⁵ COM(2013) 269 final, 8.5.2013.

6. Secinājums

Tiesības brīvi pārvietoties ir ES Līgumā noteiktas tiesības, ko pilsoņi vērtē visaugstāk un uzskata par ES integrācijas būtiskāko sasniegumu. Tās ir Savienības pilsonības pamatelements.

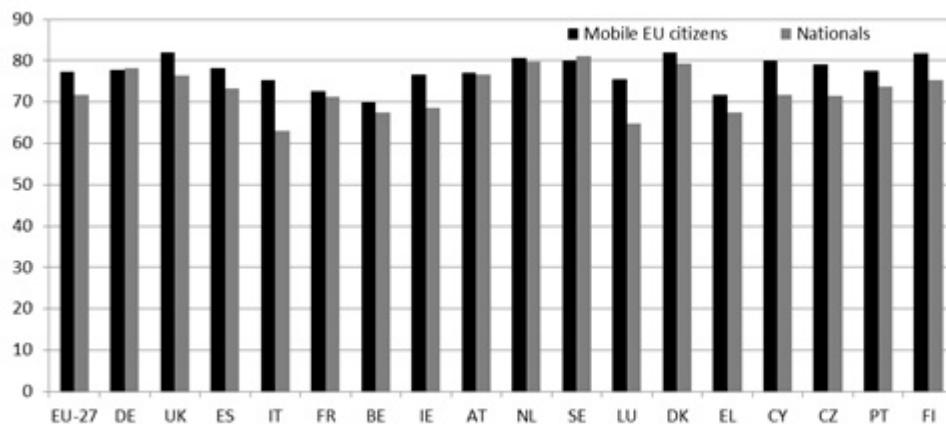
Dalībvalstis un ES kopīgi ir atbildīgas par to, lai panāktu, ka brīvas pārvietošanas noteikumi darbojas pilsoņu, izaugsmes un nodarbinātības labā.

ES noteikumi par brīvu pārvietošanos un piekļuvi sociālajai palīdzībai un sociālajam nodrošinājumam veicina tiesību brīvi pārvietoties efektīvu īstenošanu un aizsargā cilvēkus, kuri godīgi tās izmanto. Tajā pašā laikā tajos ir stingri aizsardzības pasākumi, lai nodrošinātu, ka ES pilsoņiem piešķirtās tiesības netiek izmantotas ļaunprātīgos nolūkos, ka tiek ievēroti ES tiesību aktos noteiktie pienākumi un netiek uzlikts pārmērīgs slogs uzņēmēju dalībvalstu sociālās palīdzības sistēmai. Dalībvalstis un ES iestādes ir kopīgi atbildīgas par to, lai aizstāvētu tiesības brīvi pārvietoties, tostarp kļiedējot sabiedrības viedokļus, kas nav balstīti uz faktiem vai ekonomiskajiem apstākļiem. Īstenojot šo atbildību, valsts iestādes var paļauties uz Komisijas atbalstu, pamatojoties uz šajā paziņojumā izklāstīto pieeju un piecām darbībām.

PIELIKUMS AR STATISTIKAS DATIEM

1. diagramma. Aktivitātes līmenis mobilo ES pilsoņu un attiecīgās valsts valstspiederīgo vidū (vecumā no 15 līdz 64 gadiem), 2012. gads

Diagramma veidota atbilstoši tam skaitam mobilo ES pilsoņu darbspējīgā vecumā (15 – 64 gadi), kas uzturas valstī.

Avots: Eurostat, ES darbaspēka apsekojums (tabula lfsa_argan). Piezīme: diagrammā parādītas tikai mobilo ES pilsoņu galvenās galamērķa valstis. 2012. gadā šīs 17 dalībvalstis bija galamērķis 99 % mobilo ES pilsoņu.

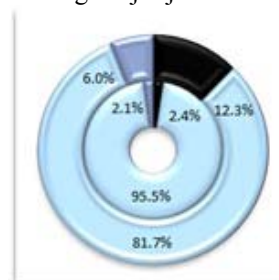
2. diagramma. Sociālie pabalsti, ko mobilie ES pilsoņi izmanto dažās dalībvalstīs

Ārējais gredzens: mobilo ES pilsoņu skaits % salīdzinājumā ar valsts iedzīvotāju skaitu, iekšējais gredzens: sociālo pabalstu saņēmēju skaits – valstspiederīgie un mobilie ES pilsoņi. Attiecīgās valsts valstspiederīgie attēloti, izmantojot **gaiši zilu**, mobilie ES pilsoņi – **melnu**, un trešo valstu valstspiederīgie (ja bija pieejami dati) – **violetu** krāsu.

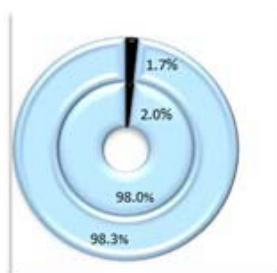
Dati par iedzīvotāju sadalījumu: 2012. gada Eurostat migrācijas statistika, ko papildina Eurostat Darbaspēka apsekojums, valsts datu avoti un pašu aprēķini.

Dati par sociālo pabalstu izmantošanu: dalībvalstu sniegtie dati, Komisijas savāktie dati (ar FREEMO ekspertu grupas starpniecību). Tie nav salīdzināmi, jo arī pabalsti ES līmenī nav saskaņoti.

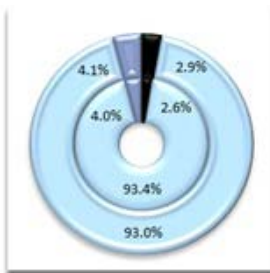
Kipra — sociālie pabalsti
2013. gada jūlijā

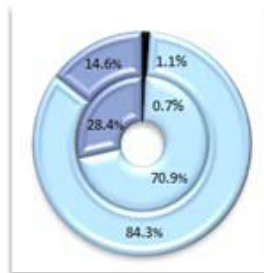
Čehija — sociālie pabalsti, kas nav saistīti ar apdrošināšanu (nav datu)

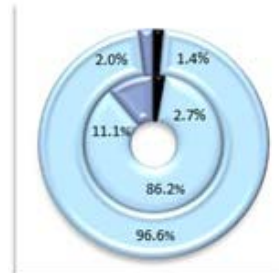
Dānija — sociālo pabalstu vai ienākumu no nodarbinātības saņēmēji 2012. gadā

Igaunija — sociālie pabalsti 2012. gadā

Somija — bezdarba pabalsti 2012. gadā

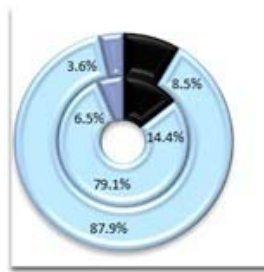
Vācija — sociālie pabalsti darba meklētājiem 2012. gadā

Grieķija — pensijas 2013. gada jūnijā

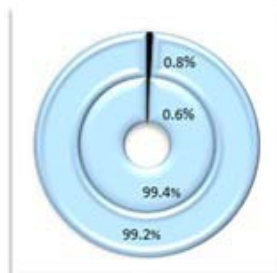
Īrija — darba meklētāju, mājokļa un bērnu pabalsti (ģimenēm un bērniem) 2013. gadā

Nīderlande — sociālie pabalsti 2012. gadā.

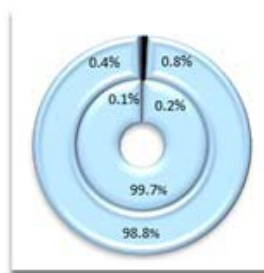
Portugāle — sociālās integrācijas pabalsti, ģimenes pabalsti un pabalsti vecāka gadagājuma cilvēkiem

Rumānija — sociālie pabalsti 2013. gada jūnijā (kopā attiecībā uz mobilajiem ES pilsoņiem un trešo valstu valstspiederīgajiem)

Slovākija — sociālie pabalsti 2013. gada maijā.

Slovēnija — sociālā palīdzība 2013. gada augustā

